

**“Якщо у вашому житті немає конфліктів,
то перевірте, чи є в вас взагалі пульс”.**

Ч. Діксон

**ТЕМА:
КОНФЛІКТ ЯК СОЦІАЛЬНО-
ПСИХОЛОГІЧНЕ ЯВИЩЕ:
СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА,
МЕТОДИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА
УПРАВЛІННЯ**

ДЕТАЛЬніше ПРО КОНФЛІКТ

▣ ПІДРУЧНИКИ, ПОСІБНИКИ

1. Громова О. Н. Конфликтология. Курс лекций. – М.: Ассоциация авторов и издателей «Тандем». Издательство ЭКМОС, 2000. – 320 с.
2. Дмитриев А. В. Конфликтология: Учебное пособие. – М.: Гардарики, 2000. – 320 с.
3. Емельянов С. М. Практикум по конфликтологии. – СПб.: Издательство «Питер», 2000. – 368 с.
4. Конфликтология / Под ред. А.С. Кармина, СПб.: Издательство «Лань», 1999. – 448 с.
5. Пірен М. І. Конфліктологія: Підручник. – К.: МАУП, 2003. – 360 с.
6. Цюрупа М. В. Основи конфліктології та теорії переговорів: Навчальний посібник. – К.: Кондор. 2004. – 172 с.

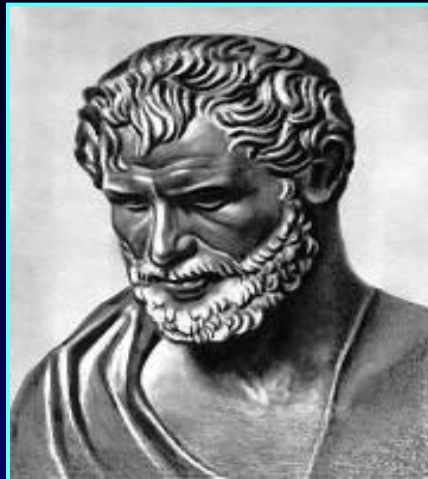
▣ МОНОГРАФІЇ, ДОСЛІДЖЕННЯ

7. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры. М., 1988.
8. Лурия А. Р. Природа человеческих конфликтов: Объективное изучение дезорганизации поведения человека / Под общ. ред. В. И. Белопольского. М., 2002.

Давньогрецькі філософи про природу конфліктів

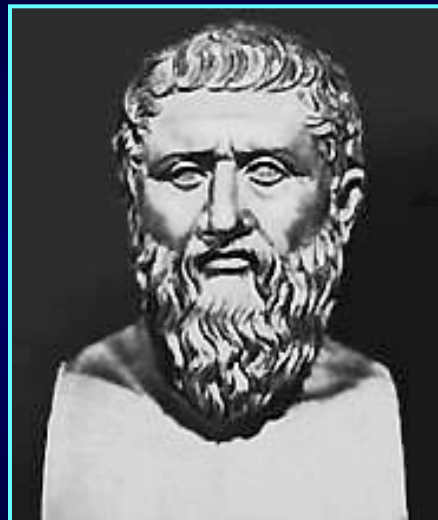
Анаксимандр
(близ. 610 – 540
рр.
до н.е.)

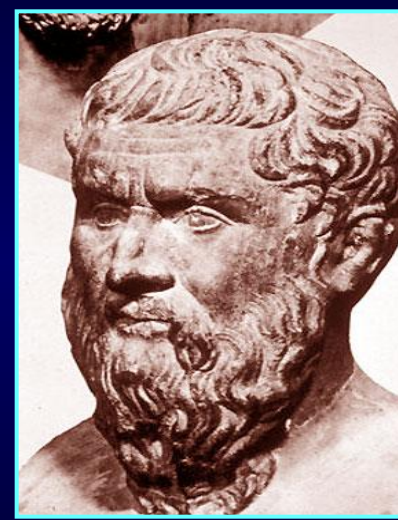
Геракліт
(близ. 540 – 480 рр.
до н.е.)

Вважали, що конфлікт є притаманним всім предметам та явищам, а тому він є неминучим і саме через це не може бути оцінений ані позитивно, ані негативно

Негативно оцінювали конфлікти

Платон
(бл. 428 – 348 гг.
до н.е.)

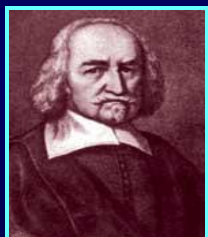
Геродот
(бл. 490 – 425 гг.
до н.е.)

У давньогрецьких філософів не було єдності поглядів

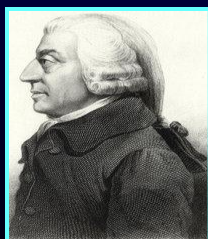
ВЧЕНІ XV – XIX ст. ПРО ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО КОНФЛІКТУ

Ніколло Макіавеллі (1469 - 1527) вважав конфлікт універсальним і безперервним станом суспільства через порочну природу людини, прагнення різних груп людей до постійного й необмеженого матеріального збагачення. Головне джерело конфлікту - знать, яка зосереджує в своїх руках всю повноту державної влади.

Томас Гоббс (1588 – 1679) головною причиною конфліктів вважав прагнення до рівності, яке призводить до виникнення у людей однакових надій, бажання заволодіти тими ж об'єктами, необхідними для самозбереження або одержання задоволення, а це перетворює людей на ворогів, породжує суперництво, недовіру і честолюбство.

Адам Сміт (1723-1790) вперше розглянув конфлікт як багаторівневе соціальне явище та вважав, що причина його полягає у поділі суспільства на класи та економічному суперництві.

ЩО ТАКЕ КОНФЛІКТ?

- ▣ **1. Стан відкритої, часто зтяжної боротьби; бій чи війна.**
- ▣ **2. Стан дисгармонії у відносинах між людьми, ідеями або інтересами; зіткнення протилежностей.**
- ▣ **3. Психічна боротьба, яка виникає як результат одночасного функціонування імпульсів, бажань або тенденцій, що взаємно виключають одна одну.**

- ▣ **Конфлікт — це стосунки між суб'єктами соціальної взаємодії, які характеризуються протиборством за наявності протилежних мотивів (потреб, інтересів, цілей, ідеалів, переконань) чи суджень (думок, поглядів, оцінок тощо).**

ЯКЕ З ПРОДОВЖЕНЬ Є КОНФЛІКТОМ?

СИТУАЦІЯ: Розмовляючи з претендентом на вакантну посаду, керівник дає обіцянку в подальшому підвищити його на посаді. Призначений з натхненням приступає до роботи, виявляючи високу працездатність і сумлінність. Керівництво постійно збільшує навантаження, не збільшуючи зарплату і не підвищуючи на посаді.

Через деякий час працівник почав виявляти ознаки невдоволення, знизив працездатність.

КОНФЛІКТНА СИТУАЦІЯ

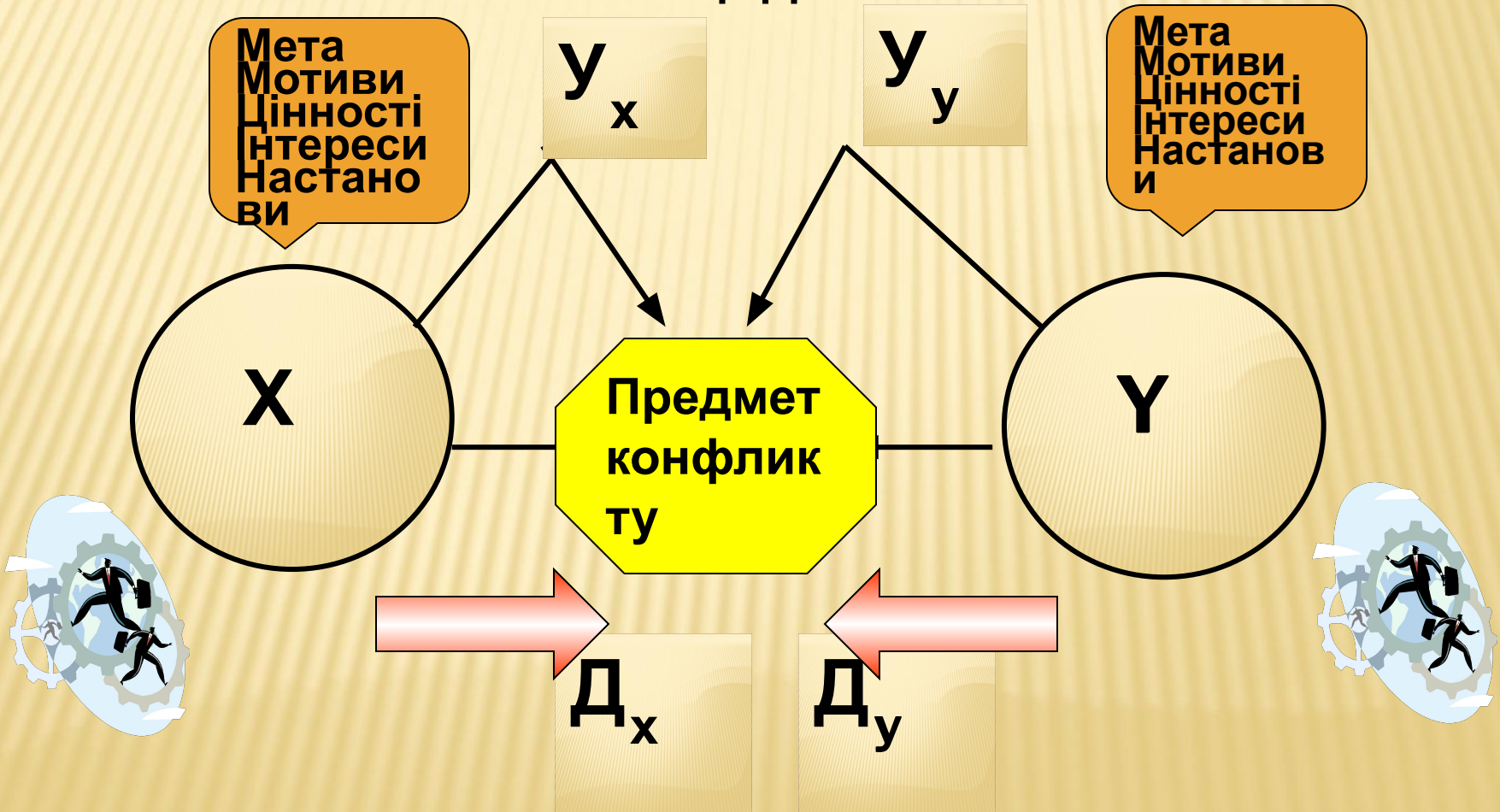
Через деякий час працівник почав виявляти ознаки невдоволення і сказав керівнику про те, що він не виконує свої обіцянки.

КОНФЛІКТ

СТРУКТУРА КОНФЛІКТУ

КОНФЛІКТНА СИТУАЦІЯ

ІНЦИДЕНТ

ОСНОВНІ ДІЇ ОДНОГО З КОНФЛІКТАНТІВ, ЯКІ ІНШИМ СПРИЙМАЮТЬСЯ ЯК ВОРОЖІ:

- створення прямих або опосередкованих перешкод щодо здійснення планів даної сторони;
- невиконання іншою стороною своїх обов'язків та обіцянок;
- заволодіння та утримання тим, що на думку даної сторони не повинно знаходитись у розпорядженні іншої;
- нанесення шкоди будь-якого характеру майну чи репутації особистості;
- дії, що принижують людську гідність;
- різного роду погрози;
- фізичне насильство.

ЯК ВИНИКАЮТЬ КОНФЛІКТИ

До автобусу зайшла дівчина – струнка та симпатична. Проходячи вздовж салону, вона випадково, бо автобус зрушив, **штовхнула чоловіка** середніх років. «**Ну, ти й дурепа!**» – відреагував той. У відповідь отримав пропозицію **вийти разом з нею** на наступній зупинці, що він і зробив. Коли вони вийшли, дівчина дістала з сумочки **балончик та бризнула йому в обличчя**. Чоловік впав, а дівчина вскочила до автобусу та поїхала.

Конфліктогени - слова, дії або бездіяльність, які можуть сприяти виникненню та посиленню конфлікту

Перший конфліктоген

Більш сильний конфліктоген у відповідь

Ще сильніший конфліктоген

КОНФЛІКТ

ОСНОВНИМИ СЛОВАМИ-КОНФЛІКТОГЕНАМИ Є:

- **слова, що виражають недовіру („...дарма я довірив Вам цю справу, потрібно було залучити когось іншого..”);**
- **слова-образи („...Ви непрофесійна людина, неспроможна нічого зробити так, як треба..”);**
- **слова-погрози („...якщо Ви цього не зробите, я позбавлю Вас..”);**
- **слова-порівняння („...а Іван Іванович зробив би це краще, треба було це раніше згадати..”);**
- **слова, що виражають негативне ставлення („...Ви не варті поваги та доброго ставлення..”);**
- **слова-зобов’язання („...Ви повинні це зробити, бо Ви зобов’язані, Ви маєте виконати..”);**
- **слова-обвинувачення („...саме Ви перешкодили нормальному ходу справи..”);**
- **слова, що виражають категоричність („...так не повинно бути, Ви однозначно неправі..”).**

КЛАСИФІКАЦІЇ КОНФЛІКТІВ

СОЦІАЛЬНІ

міжособистісні

**Між
особистістю та
групою**

**Між малими
соціальним
и групами**

**Між
середніми
соціальним
и групами**

**Між
великими
соціальним
и групами**

Міждержавні

ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНІ

**Між «хочу»
та «хочу»**

**Між «можу»
та «не
можу»**

**Між «хочу»
та «не
можу»**

**Між «треба»
та «треба»**

**Між «хочу»
та «треба»**

**Між «треба»
та «не
можу»**

КЛАСИФІКАЦІЇ КОНФЛІКТІВ

- ▣ В залежності від характеру прояву:
  - а) відкриті;
  - б) приховані.
- ▣ В залежності від обставин, що спричинили конфлікт:
  - а) інформаційні (викривлення інформації, її недостатність, невідповідність реальності тощо);
  - б) конфлікти при спілкуванні (емоції, стереотипи, вербальні кліше);
  - в) організаційно-структурні конфлікти (нерівність стосовно питань влади та авторитету);
  - г) конфлікти систем цінностей (різниця в критеріях оцінки ідей та поведінки, різниця в меті та ідеалах, традиціях, релігійних поглядах).
- ▣ В залежності від цільової спрямованості:
  - а) конструктивні;
  - б) деструктивні.

ОЗНАКИ ДЕСТРУКТИВНОГО КОНФЛІКТУ:

- ▣ **забирає багато часу та сил і відволікає від вирішення більш важливих справ;**
- ▣ **провокує поведінку, яка суперечить загальноприйнятим нормам моралі, та веде до прояву заниженої самооцінки;**
- ▣ **поляризує позиції людей та перешкоджає роботі в групі;**
- ▣ **поглиблює різницю в цінностях;**
- ▣ **провокує неприйнятні дії.**

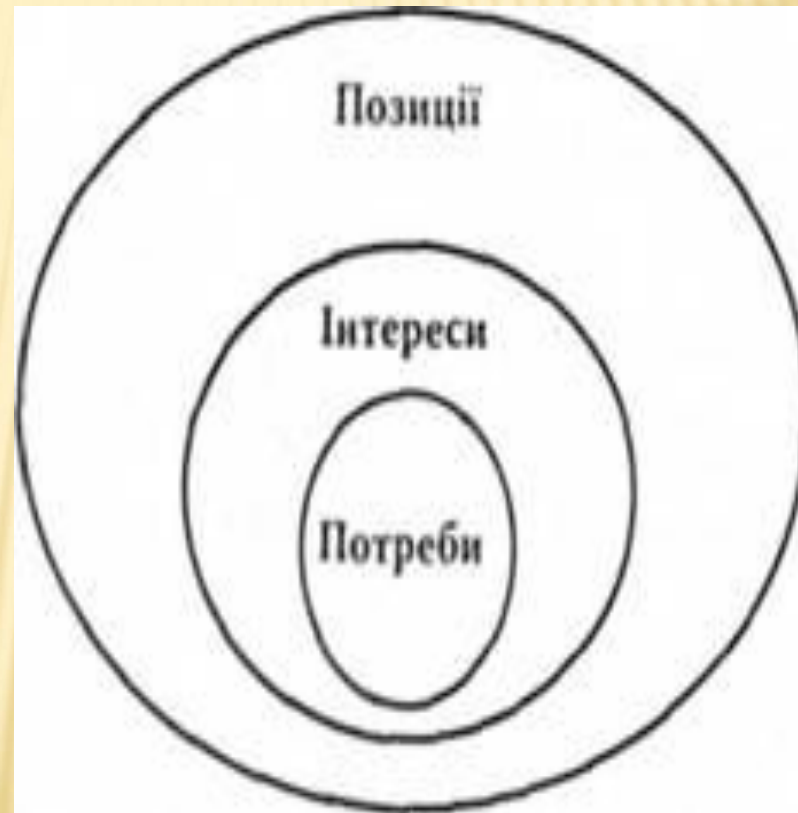
ОЗНАКИ КОНСТРУКТИВНОГО КОНФЛІКТУ:

- сприяє вирішенню проблеми:
- підвищує рівень участі у проблемі, що вирішується;
- забезпечує емоційну розрядку;
- дозволяє учасникам дізнатися більше один про одного;
- сприяє набуттю знань щодо професійного та ділового спілкування.

МЕТОДИ АНАЛІЗУ КОНФЛІКТУ

□ “ЦИБУЛИНА”

МЕТОДИ АНАЛІЗУ КОНФЛІКТУ

□ “ДЕРЕВО КОНФЛІКТУ”

МЕТОДИ АНАЛІЗУ КОНФЛІКТУ

- ▣ **Трикутник УПК** (Установки, Поведінка, Контекст) або метод “Уявлення” ґрунтується на припущенні, що в конфлікті взаємний вплив здійснюють три основні компоненти: контекст, поведінка учасників конфлікту і їхні установки.
- ▣ Для кожного учасника малюється свій трикутник, в якому основні фактори конфлікту наводяться з точки зору цього учасника.
- ▣ Кожний учасник (група) вказує на суттєві для нього аспекти, й особливо на ті сфери, де він найбільше постраждав. Часто учасники по-різному тлумачать причини конфлікту. Обговорення відмінностей у сприйманні конфлікту допомагає сторонам зрозуміти одна одну і зайняти реалістичну позицію.

ПРИЙОМИ РЕФЛЕКСИВНОГО СЛУХАННЯ

- ▣ **1. Повідомлення про сприйняття почуттів іншого («відображення почуттів»).**
- ▣ **Ми повідомляємо партнеру, як ми сприймаємо його емоційний стан в даний момент, наприклад:**
  - Мені здається, Вас це засмучує.
  - Вас щось бентежить у моєму реченні?
  - По-моєму, Ви задоволені цим результатом.

ПРИЙОМИ РЕФЛЕКСИВНОГО СЛУХАННЯ

- ▣ **Переваги прийому:**
  - ми можемо допомогти співрозмовнику усвідомити і виразити його емоції, зняти зайву напругу, показати, що ми його розуміємо і зважаємо на його стан;
  - створює відчуття психологічного комфорту при спілкуванні.

ПРИЙОМИ РЕФЛЕКСИВНОГО СЛУХАННЯ

▣ 2. Повідомлення про власне самопочуття.

Ми повідомляємо партнеру, як ми себе почуваємо в даній ситуації, наприклад:

- Мені шкода, що все так склалося.**
- Мені дуже неприємно це чути.**
- Я дуже радий, що наші переговори просунулися.**

ПРИЙОМИ РЕФЛЕКСИВНОГО СЛУХАННЯ

- ▣ **Якщо ми хочемо попередити виникнення конфлікту, краще уникати таких помилок при спілкуванні:**
  - **Забігання вперед (недослуховування, обдумування наступного питання під час відповіді співрозмовника);**
  - **Перебивання, нетерпляча пропозиція нового запитання (навіть якщо нам здається, що ми вже все зрозуміли);**
  - **Лінощі (відсутність зосередженості, небажання думати над промовленим);**
  - **Зайва емоційність (наприклад, загострення сенсу сказаного: «Я бачу, ваш постачальник просто нестерпний!").**

ТЕХНІКИ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ПЕРЕДКОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ

▣ 1. «Психологічне айкідо».

Вдаючись до жорсткого стилю і демонструючи силу своєї позиції, супротивник обов'язково так чи інакше розкривається, показує свої карти. Роблячи тиск, він неминуче потрапляє під владу «психологічної інерції», яка робить його поведінку недостатньо гнучкою, грубою, прямолінійною.

2. «Бумеранг».

Характеризується поверненням опонентові його ж аргументів, але з використанням «інтерпретації».

ТЕХНІКИ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ПЕРЕДКОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ

□ 3. «Ігнорування».

У деяких випадках доцільно не відображати атаку у відповідь фразою, а просто зробити вигляд, що ви нічого не почули. Існує два типи ігнорування:

А) пасивне ; Б) активне.

4. «Зрив сценарію».

Ця техніка може дати хороший ефект не тільки в попередженні конфлікту, але і в його гострій стадії. Основне завдання - спочатку передбачити сценарій, а потім зірвати його, перехопивши ініціативу, збивши противника з пантелику і нав'язавши йому свій сценарій.

ТЕХНІКИ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ПЕРЕДКОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ

▣ 5. Техніка залагодження інциденту.

Дана техніка полягає в послідовному виконанні чотирьох кроків.

1. Опис. Бажаючи зняти напруженість, що виникла у відносинах з партнером по спілкуванню, варто почати розмову з простого опису того, що сталося. Цей опис треба намагатися зробити об'єктивно, спокійно, без обурення і оцінок.

2. Вислів. Закінчивши опис інциденту, висловлюють ставлення до нього, розказують про те, які думки і почуття викликала поведінка партнера в тому, що трапилось.

ТЕХНІКИ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ПЕРЕДКОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ

- ▣ **3. Пропозиція.** Запропонуйте партнеру інший, більш прийнятний варіант поведінки, який може виправити наслідки інциденту, або, якщо те, що сталося вже змінити неможна, повинен застосовуватися в інших подібних випадках.
- 4. Винагороду.** Ясно і конкретно вказують, що виграє партнер від прийняття такої пропозиції і що доброго для нього зробить інша сторона.

СТРАТЕГІЇ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ

Зацікавленість в підтримці стосунків

Пристосування

Уникнення

Компроміс

Співробітництво

Протистояння

Зацікавленість в досягненні своїх прагнень

▣ ДЯКУЮ!